

Současné diskuse českých archeologů o správné interpretaci tohoto nálezů století (přírodní katastrofa?) tak orientuje ještě dalším možným směrem.

Knižka je doplněna výběrem základní odborné literatury (uvedeny jsou také práce některých českých, polských a slovenských autorů) a místním a věcným rejstříkem.

Práce prof. F. Schletteho o halštatském umění se jistě stane platnou pomůckou archeologů a historiků umění i vyhledávaným zdrojem poučení laickým zájemcům.

Vladimír Podborský

Problemy rekonstrukcij v archeologii (odpovědný redaktor R. S. Vasiljevskij a Ju. P. Choljuškin), Nauka, Novosibirsk 1985, 159 str., 47 obr. v textu.

Sborník Institutu historie, filologie a filozofie sibiřského oddělení sovětské akademie věd přináší příspěvky věnované aktuálním problémům soudobé archeologie Sibíře a sousedních oblastí. Rozvíjením teoretických základů pravěku i zaměřením na rekonstrukce rozsáhlých časové a prostorově dynamických systémů však publikace daleko přesahuje naznačený geografický rámec.

Obsahově se sborník dělí na tři části. Úvodní skupina čtyř příspěvků se zabývá obecnými metodickými a metodologickými otázkami. Ja. A. Šer zde kriticky rozebírá obsah pojmu „archeologický fakt“ a dospívá k závěru, že pouhá naleziště sama o sobě nelze považovat za archeologická fakta. Ta vznikají teprve na základě pozorování při vlastním studiu lokality a při formulaci vhodných jazykovými prostředky. Samotná archeologická naleziště nepředstavují ani prameny. Těmi se mohou stát až prostřednictvím popisů, terénní dokumentace, nálezových zpráv a pomocí dalších metod studia a analýz. Příspěvek názorně ukazuje, jak užitečné může být zamyšlení nad zdánlivě nespornými a obecně srozumitelnými pojmy.

V. V. Radililovského zaujaly otázky vytváření vědeckých teorií na základě využití matematicko-statistických metod v archeologii. Obsáhla stať Ju. P. a V. A. Choljuškinových (Metodické aspekty studia archeologických kultur starší doby kamenné na Sibíři) se blíže zaměřila na obecnou teorii klasifikace, její problémy i další perspektivy, a rovněž na otázky spojené s vydělením nových archeologických kultur. První oddíl uzavírá krátký článek O. R. Kvirkvelijské, popisující aplikaci Hammingovy míry vzdálenosti pro stanovení stupně blízkosti a podobnosti početných souborů artefaktů. Je to jistá modifikace faktorové a shlukovací analýzy nominálních znaků, která je obecně použitelná např. při zjišťování homogenity souborů a stupně jejich vzájemného ovlivnění.

Další čtyři příspěvky v druhé části sborníku věnují pozornost otázkám rekonstrukce v paleolitu. S. A. Vasiljev ve svém článku zdůrazňuje význam výsledků etnografických studií pro vyjasnění speciálních problémů starší doby kamenné. V. A. Ranov upozorňuje na přechod dnešní archeologie paleolitu od popisné metody, jejímž hlavním cílem bylo stanovení nejdůležitějších typů inventáře, k formalizované kvantitativní metodě. Cílem je získat maximální množství nejrůznějších informací, umožňujících všestrannější závěry než dosud. Příkladem takového přístupu je navazující pojednání P. M. Doluchanova, který hodnotí vrcholný paleolit a mezolit Evropy metodami vícerozměrné analýzy. Druhý oddíl uzavírá obsáhla stať V. Je. Laričeva s podrobným popisem kalendářní destičky z Malty a s naznačenými problémy sémantické interpretace pravěkých uměleckých obrazců.

Poslední část sborníku zahrnuje šest příspěvků k otázkám rekonstrukce v archeologii neolitu, doby bronzové a železné. Ju. S. Chudjakov zkoumá vznik válečného umění kočovníků v podmínkách stepního hospodářství. S. P. Nesterov předvádí použitelnost taxonomické metody k analýze pohřbů s pozůstatky koňů či beranů z oblasti umění kočovníků v podmínkách stepního hospodářství. S. P. Nesterov předvádí použitelnost taxonomické metody k analýze pohřbů s pozůstatky koňů či beranů z oblasti Minusinské kotliny. Z našeho hlediska je nejvíce zajímavý rozsáhlý článek A. V. Vinogradova o rekonstrukcích keramických tvarů ze střepového materiálu (str. 121–141). Autor využívá k rekonstrukci korelace mezi profilací („křivostí“)

stěn nádoby v horizontální i vertikální rovině. Za vhodné považuje takové soubory fragmentů, jež obsahují alespoň 10—15 % plochy nádoby. Navrhuje postup, který je složitější než dosavadní běžná praxe: 1. umístění jednotlivých střepů, 2. měření jejich křivosti, 3. výpočet plochy povrchu. Získané údaje se uspořádají do tabulky, sestaví se korelační grafy a výsledkem je model profilu nádoby (str. 132, obr. 10), který lze prověřit a zkorigovat pomocí dalších znaků, např. ornamentace nebo technologie výroby. Navrženým pracnějším způsobem se dosahuje větší spolehlivosti a přesnosti v rozměrech doplněných nádob než v případě přibližné rekonstrukce podle sklonu hrdla a tvaru dna. V následujícím příspěvku se A. K. Stanjukovič věnuje odhadům počtu obyvatel na základě analýzy inventáře z obytných objektů. Teoretické úvahy a vztahy prověřuje a konfrontuje s historicky doloženým materiálem, s inventářem šesti zemnic druhé Beringovy expedice na Kamčatce v letech 1741—1742. Poslední část sborníku uzavírají statě A. I. Solovjeva (O technických charakteristikách sečných zbraní) a V. Je. Medveděva (Pokus o rekonstrukci opasků obyvatel Amuru ze 7.—11. století).

Recenzovaný sborník je z metodického hlediska přínosný a v mnohém směru inspirující, neboť vědecké rekonstrukce všeho druhu jsou v archeologii nanejvýš nutné, pokud usilujeme o dovedení archeologických poznatků až k vrcholné historické interpretaci.

Eliška Kazdová

Archeologičeskije otkrytija na novostrojках. Drevnosti severnogo Kavkaza. (Materialy rabot Severokavkazskoj ekspedicii), svazek 1, odpovědný redaktor I. S. Kameneckij, Nauka, Moskva 1986, 213 str. 98 obr. v textu.

Sborník prací severokavkazské expedice je prvním svazkem v zamýšlené řadě publikací o nových archeologických objevech z území plánovaných stavebních aktivit. Zachycuje podstatnou část výzkumu osmi archeologů působících v oblasti mezi Rostovem a Krasnodarem.

Soubor statí otevírá G. Je. Afanasjev předmluvou, otištěnou též v anglickém překlade. Dvojice autorů — A. N. Gej a I. S. Kameneckij — doplňuje úvod o přehledný soupis lokalit, které severokavkazská (donská) expedice prozkoumala v uplynulých 10 letech. Následující článek A. N. Geje seznamuje čtenáře s unikátním pohřbem kovolítce novotitorovské kultury, jehož inventář autor datuje do poloviny 3. tisíciletí př. n. l. Závažný objev svědčí o časné znalosti odlévání kovů u stepního obyvatelstva sledované oblasti.

Studie I. A. Sorokinové (Pohřby pozdní doby bronzové v západním Předkavkazí — k metodice výzkumu) je cenná pro kódový popis pohřebního ritu a keramiky, který umožňuje další zpracování pomocí výpočetní techniky. Navržený kód je vhodný pro klasifikaci pohřebišť různých kultur. Obsahuje celkem 59 hlavních znaků, rozdělených do 13 skupin. Použitelnost této varianty kódu autorka ověřila na souboru 354 srubových hrobů, hodnocených dále prostřednictvím matice, indexů blízkosti a grafů. Pomocí koeficientů asociace pro dvojice všech znaků a korelačních plejád pak zjišťovala, jaké znaky jsou rozhodující pro vymezení vzniklých skupin hrobů. Obdobným způsobem zpracovala I. A. Sorokinová 100 katakombních hrobů; ukázalo se, že pohřební ritus srubní kultury je více ustálený než variabilní ritus katakombních hrobů.

Práce Je. I. Savčenka přináší důkladný archeologický i antropologický rozbor 140 pohřbů z poloviny 8. stol. a z 1. poloviny 10. stol., doplněný numerickým přehledem hlavních údajů o krymském pohřebišti (str. 98—101).

M. A. Romanovskaja se zaměřila na vyhodnocení největší ze skupiny 13 mohyl, objevených jihozápadně od Novočerkasska. Storoževskou mohylu tvořilo celkem 15 pohřbů, z nichž bylo 5 narušených. Ze zbývajících se podařilo 2 hroby připsat jámové kultuře, 6 pohřbů katakombní kultuře a po jednom hrobu srubní a sarmatské civilizaci. Mohyla tedy existovala více než 3 tisíce let a zachytila prostřednictvím pohřebního ritu hlavní etapy vývoje lidu v oblasti donského pravobřeží.